

Wolfgang Klages: DER MENSCHLICHE ANTRIEB

(ČOVJEKOVE NAGONSKE AKTIVNOSTI)

Thieme Verlag, Stuttgart, 1967, 128 stranica.

Ovom monografijom autor nas uvodi u fenomenologiju čovjekovih nagon-
skih aktivnosti, upoznavajući nas najprije sa psihološkim aspektom tog po-
dručja. Uz to izlaže povijesni razvoj pojma nagonskih aktivnosti s filogenet-
skog i ontogenetskog stanovišta, prikazujući ih u različitim životnim fazama.

Život i otpočinje impulsom, da se poživi. Sva živa materija ima taj impuls.
Živa bića su u neprekidnoj aktivnosti, bilo spontanoj, bilo reaktivnoj. Dakle,
nagonske su aktivnosti elementarna funkcija, prisutne u svakom trenutku čov-
jekova života, podložne promjenama i zakonitostima životnog kretanja. One
su se individualizirale u manifestacijama kao što su pokreti, radnje, načini
mišljenja i osjećanja, pa se pojedinci mogu i tipološki razlikovati. Čovjekove
nagonske aktivnosti očituju se pokretanjem, odnosom prema okolini i ritmom
životne dinamike. Te se aktivnosti razvijaju do zrele dobi, a s petim i šestim
decenijem počinju se smanjivati i tada čovjek živi racionalnije i ekonomič-
nije, štedeći svoje snage.

Pretežni dio knjige autor je posvetio prikazu problema psihopatologije na-
gonskih aktivnosti. Gotovo se sva područja psihijatrije mogu promatrati u
odnosu na smetnje tih aktivnosti — u širokom rasponu od razvojnih deforma-
cija do endogenih psihoza i psihoorganskih poremećaja. Nagonske aktivnosti
mijenjaju se gotovo u svakom oboljenju mozga, bilo da se radi o lokaliziranom
žarišnom oštećenju, bilo da je promjena posljedica difuznog oboljenja mozga,
kao npr. kod atrofije mozga ili kod epilepsije. Evo oboljenja u kojima se bo-
lesna pobuda očituje bolesnom aktivnosti:

— Oštećenje kore čeonog režnja. Ovdje se gasi inicijativa, gubi interes,
impuls slabi, nastupa opća psihička klonulost, poticaja je sve manje, sponta-
nost se gubi, pažnja i koncentracija slabe, govor je oskudan a mišljenje ote-
žano. Sva ta simptomatologija kočenja dobro je poznata iz kliničkih slika
leukotomiranih i lobotomiranih bolesnika. Autor drži, da je gubitak sponta-
nosti upravo patognomoničan za oštećenje kore čeonog režnja. (Drugi autori
kao Walter—Buel, Freeman i Wats to ne potvrđuju i ovaj izolirani simptom
ne izdvajaju iz cjeline sindroma — opaska dra B. P.)

— Oštećenje encefalona. Nastale promjene uoče se najbolje kod mladih,
iza preboljelog encefalitisa. Evidentan je pad razine cjelokupne psihičke ener-
gije, uz faze kočenja i otkočenja nagona.

— Žarišne i difuzne traume mozga uvijek lediraju i funkciju nagonskih
aktivnosti, od prolaznih smetnji do potpune razgradnje.

— Kod epilepsije su očito promjene ovih aktivnosti. Ovdje je usporenje
misaonog toka i psihomotorike upravo karakteristično. Gastaut je to opazio

kod temporalne epilepsije kao bitnu promjenu u redukciji opće psihičke aktivnosti, uz sklonost eksplozivnim reakcijama i emocionalnoj nestabilnosti.

– Atrofičke procese mozga upravo reprezentira Pickova bolest. To oboljenje s degenerativnim propadanjem čeonog režnja, uz druga stanja preranog starenja, eklatantno pokazuje zatajivanje i otupljenje tih aktivnosti.

– U zreloj i kasnijoj dobi manifestirat će se slabljenje i smanjivanje nagonskih aktivnosti u kliničkoj slici organskog psihosindroma mozga kao posljedici kroničnog oštećenja, bilo toksičkog, bilo traumatskog učinka.

– Razgradnju tih aktivnosti u senijumu treba promatrati u prizmi cjelokupne razgradnje tjelesnih i psihičkih i umnih sposobnosti. (Usputno, mnogi stari izjavljuju, da ne trpe od dosade!)

Poremećaj nagonskih aktivnosti kod endokrinih bolesti opisivan je i od drugih autora (M. Bleuler, E. Kretschmer). Detaljnije su praćene te promjene kod Bazedovljeve bolesti, miksedema, akromegalije i Simondsove bolesti; promjene se ispoljavaju u slabljenju i usporenju pobude i pokretačkih impulsa.

– Nagonske aktivnosti se remete i kod endogenih psihoza i to, prvenstveno, shizofrenije (katatoni stupor, katatono uzbudjenje, ambivalentne tendencije) i kod cirkularne psihoze s previše ili premalo pobude.

– Promjene nagonskih aktivnosti jedan su od centralnih problema u proučavanju psihodinamike neuroza.

– Poremećaj nagonskih aktivnosti kod psihopatskih ličnosti izučavan je posebnom pažnjom od strane niza autora.

Daljnje poglavlje opisuje manifestaciju nagonskih aktivnosti kroz različite slojeve ličnosti, kao i u ponašanju kroz simptom agresije, kroz funkciju govora i kroz pismo. Poznato je da se agresiju kod eksperimentalnih životinja lako izazove ako im se podraže elektrodama određeni centri u diencefalonu; tada se one ponašaju kao u situaciji borbe s neprijateljem. Autor rezimira da je civilizirani čovjek to više agresivan, što ima manje mogućnosti da kanalizira svoju energiju i da sve teže pronalazi odgovarajući ventil kojim će adekvatno odreagirati nastalu konfliktnu situaciju i agresivnu napetost. Govor predstavlja medij na kojem se nagonske aktivnosti pojavljuju u različitom sudjelovanju kod psihoorganičara a različito kod psihotičara. Poremećaj će se pojaviti kao smetnja u poticaju da govori, bilo kočenjem, ili otkočenjem. To se naročito dobro prati kod promjena govora kod shizofrenih bolesnika. Pismo je djelatnost s karakterom rada. Dinamika pisanja mijenja se poremećajem psihomotorike a ona je u psihičkom oboljenju veoma često prisutno poremećena.

I, na kraju, autor zaključuje: U kvalitativnoj i kvantitativnoj različitosti individualne građe ličnosti, nagonska je aktivnost kod čovjeka uvijek prisutna. U stvari, ona je crvena nit upletena u strukturu svih slojeva postojanja. Pojedinac je aktivan, živahan, ustrajno teži cilju i lako uspostavlja kontakt, ili je trom, nepostojan, spor, neodlučan — što sve ovisi o kapacitetu i dinamskoj strukturi njegovih aktivnosti. Ostaju dvije osnovne forme cerebrolokalnog psihoorganskog sindroma s poremećajem pobuda, a to su frontalni i diencefalni tip. Moguće ih je razlikovati prema osobinama:

– frontalni je tip prevrtljiv i nestalan, površan, neekonomičan u upravljanju svim aktivnostima, brz je i impulzivan, te neizdržljiv;

– diencefalni je tip ravnodušan, miran i polagan, postojan i ekonomičan u trošenju snaga, izdržljiv na putu k cilju i visokog je tenaciteta.

Autor pokušava korelirati ta dva prikazana tipa sa standardima konstitucionalnih tipova. Nama se čini da je to moguće samo u odnosu na diencefalni tip, koji bi odgovarao atletskom tipu pikničara, dok frontalni tip autorove koncepcije nema adekvatnog modela u standardnim konvencionalnim konstitucijama.

Autor je učenik E. Kretschmera, osnivača tbingenške škole o karakterološkoj tipologiji. Utjecaj Kretschmerovih stavova uvelike je uočljiv u tokovima ovog rada. Valja reći da pojam nagonskih aktivnosti kod čovjeka i nema svoju jasnu definiciju u suvremenoj psihologiji. Dugo se taj pojam supstituirao u interpretaciji s volitivnom funkcijom. Nejasnosti su proizlazile i iz različitih pristupa tom fenomenu, sa svim njegovim odlikama koje ga pobliže označuju, a mi ih nalazimo u funkcijama pojma pobude, poriva, poticaja, aktivnosti i motivacije. Različita su definiranja toga u biologiji, spekulativnoj filozofiji, psihologiji i psihopatologiji.

Filogenetski gledano, dug je razvojni put od instinkta životinje do čovjekovih nagonskih aktivnosti, i zatim, od motivacije do slobode kao vrha egzistencije Homo sapiensa. Ako je tako, da nagonске aktivnosti u posve odlučnoj mjeri odražavaju čovjekovu ličnost, to se dešava zato što su one temeljna psihička dispozicija u kojoj se energija upleće mnogostrukim isprepletanjem u tkivo duševnog i tjelesnog unutar svačijeg organizma. Jer psihičke funkcije počivaju na snagama tih nagonskih aktivnosti. To je vitalna energija koju posjedujemo i zbroj je raspoloženja, temperamenta i biotonusa. Samo čovjek može svjesno upravljati tim aktivnostima i koordinirati psihomotorne akcije smišljenim programom; ostvarenje svega otpočinje u određenim ordinatama, ali u odgovoru sudjeluje psihizam mozga u cjelini. Odatle proizlazi pregnantno značenje tih aktivnosti kod čovjeka.

Šteta je što autor nije iscrpnije prikazao čovjekove nagonске aktivnosti u samom početku života; ta dob krije još uvijek nepoznanice, a autor prelazi brzo preko tog razdoblja, zadržavši se ponešto na pubertetu i nagonskim snagama u mladenačkoj dobi. Nadalje, trebalo je obuhvatnije iznijeti psihopatološke probleme ekstrapiramidnih poremećaja, a uz njih prezentirati suvremena teoretska i eksperimentalna saznanja o tome. To više, jer se problem devijacije i smetnji u regulaciji nagonskih aktivnosti i počeo historijski studirati na području ekstrapiramidnih oboljenja.

Dr Branko Pražić